

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. відділу докторантури та аспірантури

О. М. Волков

«26» 08 2022 р.

СИЛАБУС
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ФІЛОСОФІЯ НАУКИ»

Ступінь вищої освіти	доктор філософії
Галузь знань	07 Управління та адміністрування
Спеціальність	073 Менеджмент
Кафедра	Філософії

Розроблено відповідно до робочої програми навчальної дисципліни «Філософія науки».

Розробник: Ляшенко Д. М., к.філос.н., доцент.

Силабус схвалено на засіданні кафедри філософії Національного університету «Одеська морська академія»

Протокол від «25» серпня 2022 р. № 1

Завідувач кафедри Доннікова І.А.

Секретар кафедри Шевчук О.М.

Гарант ОНП Сенько О.В.

1. ВІДОМОСТІ ПРО ВИКЛАДАЧІВ

Викладачі	1) Доннікова Ірина Анатоліївна, д.філос н., ззавідувачка кафедри філософії; 2) Ляшенко Дмитро Миколайович, к.філос.н., доцент кафедри філософії
Профайл викладачів	http://moodle.onma.edu.ua/user/profile.php?id=209 http://moodle.onma.edu.ua/user/profile.php?id=4596
Контактний тел.	Доннікова І.А.: +380978317593 Ляшенко Д.М.: +380973412025
E-mail	irinadonnikova281@gmail.com sepulka@meta.ua
Сторінка курсу в СДД НУ «ОМА»	http://moodle.onma.edu.ua/course/view.php?id=1022
Консультації	<i>Очні: среда з 13.30 до 15.30</i> <i>Он-лайн: понеділок з 13.30 до 15.30</i>

2. ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни є засвоєння основних понять філософії науки як міждисциплінарної галузі, розкриття історико-філософського контексту філософії науки, її основних напрямків і концепцій; критичний аналіз моделей науки для розуміння сутності наукового пізнання і оволодіння технологією наукової аргументації. Однією з основних цілей дисципліни є виявлення онтологічних та епістемологічних проблем сучасної науки, що розкривають особливості формування наукової картини світу, визначають специфіку об'єктів наукового пізнання, цілі та цінності пізнавальної діяльності. Особлива увага приділяється проблемі антропологізації науки, розумінню вимог до професійної науково-дослідницької діяльності, особливостей формування особистості дослідника із затребуваним стилем мислення, методологічною культурою і відповідальним ставленням до реальності, що пізнається.

Мова навчання - українська

Статус дисципліни - обов'язкова

Навчальна дисципліна забезпечує набуття перелічених нижче компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.

Інтегральна компетентність

Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у галузі управління та адміністрування, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики, застосовувати новітні методології наукової та педагогічної діяльності, здійснювати власні наукові дослідження, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Компетентності:

ЗК01. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК04. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері менеджменту на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у менеджменті і дотичних до нього міждисциплінарних напрямках.

Програмні результати навчання:

PH01. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.

PH03. Розробляти та досліджувати концептуальні, математичні і комп'ютерні моделі процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у галузі менеджменту та дотичних міждисциплінарних напрямках.

PH06. Планувати і виконувати наукові і прикладні дослідження з менеджменту та дотичних міждисциплінарних напрямків з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми; скласти пропозиції щодо фінансування досліджень та/або проектів.

Кількість кредитів ЄКТС - 2

Форма підсумкового контролю – екзамен

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Успішне завершення програми навчальної дисципліни «Філософія науки» передбачає здобуття аспірантом наступних результатів навчання за навчальною дисципліною.

Знання:

аспірант повинен знати та розуміти пізнавальний потенціал філософії науки як міждисциплінарної галузі; основні історичні етапи науково-пізнавальної діяльності людства; напрями філософії науки; філософсько-методологічні програми, принципи та поняття; розуміти місце та роль науки у розвитку суспільства, роль вченого як особистості та громадянина; бути обізнаним щодо передового досвіду проведення наукових досліджень.

Уміння:

аспірант повинен володіти науковим стилем мислення; бути здатним до пошуку, оброблення та аналізу наукової інформації з різних джерел, генерувати нові наукові ідеї, вчитися і бути сучасно навченим; застосовувати набуті філософсько-методологічні знання в науковій та викладацькій діяльності; формулювати наукову проблему, мету і завдання дослідження та знаходити шляхи їх вирішення: обирати та ефективно використовувати теоретичні та практичні інструменти досліджень.

3. ПРОГРАМА, СТРУКТУРА (ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН) НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Навчальне навантаження (години)							
	Денна форма навчання				Заочна форма навчання			
	Кількість аудиторних	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні роботи	Кількість аудиторних годин *	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні роботи
Тема 1. Поняття об'єкту та предмету пізнання. Предмет філософії науки.	2	2	X	X	2	2		X
Тема 2. Історичні типи взаємозв'язку філософії і	2	X	2	X	2	X	2	X

науки.								
Тема 3. Основні етапи становлення філософії науки.	2	2	X	X	2	2	X	X
Тема 4. Основні концепції філософії науки.	4	2	2	X	2	2	X	X
Тема 5. Онтологічні проблеми науки. Сучасна наукова картина світу.	2	X	2	X	2	X	2	X
Тема 6. Гносеологічні проблеми науки. Сутність наукового та філософського знання.	2	2	X	X	2	2	X	X
Тема 7. Проблема метода в сучасній науці. Між- і трансдисциплінарна методологія.	2	2	X	X	4	2	2	X
Тема 8. Проблема суб'єкта в контексті антропологізації науки.	4	2	2	X	4	2	2	X
Всього аудиторних годин	20	12	8	X	20	12	8	X
Самостійна робота (години)	40			40				
з них на виконання індивідуального завдання **	X			X				
Загальний обсяг годин навчальної дисципліни	60			60				

4. АНОТАЦІЇ ТЕМ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Поняття об'єкту та предмету пізнання. Предмет філософії науки.

Поняття об'єкту та предмету дослідження. Опосередкований та безпосередній предмет (теоретична схема) дослідження. Класифікація наук за об'єктом та предметом дослідження. Об'єкт та предмет філософії у порівнянні з наукою. Місце філософії науки у системі культури. Філософія як метафізика, передумовна функція філософії по відношенню до науки. Явні та неявні передумовні відношення. Предмет дослідження філософії науки.

Література [1, 2,3,4, 5, 6, 7, 8, 11].

Тема 2. Історичні типи взаємозв'язку філософії і науки

Проблема взаємозв'язку і взаємодії філософії та науки. Натурфілософія як історична форма взаємозв'язку філософії та науки. Натурфілософія античності та Відродження. Позитивістська модель взаємодії філософії та науки. Взаємодоповнююча роль філософії та науки в пізнанні світу і людини.

Література [1,2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 14].

Тема 3. Основні етапи становлення філософії науки.

Виникнення філософії науки та особливості її розвитку в XIX столітті. Позитивізм. Неокантіанство. Прагматизм. Філософія науки XX століття. Неопозитивізм. Постпозитивізм. Антипозитивістські концепції філософії науки.

Література [1,3,4, 5, 6, 7, 9].

Тема 4. Основні концепції філософії науки.

Поняття наукового прогресу. Екстенсивне та інтенсивне в розвитку наукового знання. Внутрішньонаукові і позанаукові фактори розвитку науки. Концепція росту наукового знання Карла Поппера. Концепція конкуруючих “дослідницьких програм” Імре Лакатоса. Концепція наукових революцій Томаса Куна. «Методологічний анархізм» Пола Фейєрабенда. Новітні філософські концепції науки.

Література [1, 2,3,4, 5, 6, 7, 8, 10, 11].

Тема 5. Онтологічні проблеми науки. Сучасна наукова картина світу.

Проблеми структурної організації буття в контексті сучасної науки. Ефективність і обмеженість редукціоністських програм в науці. Становлення сучасної концепції холізму. Проблема детермінізму в сучасній науці і філософії. Можливості і межі ймовірнісної картини світу. Телеологічні концепції в сучасній науці. Антропний принцип і його філософські тлумачення. Глобальний еволюціонізм і синергетика.

Література [1, 2,3,4, 5, 7, 10, 12, 13, 14].

Тема 6. Гносеологічні проблеми науки. Сутність наукового та філософського знання.

Теоретизація сучасної науки. Трансформації об'єкта і ідеалу об'єктивності. Проблема подолання розриву об'єкта та суб'єкта пізнання Зміна ідеалів і норм опису, пояснення, розуміння. Проблема наукової істини.

Знання і пізнання як предмет філософського аналізу. Різноманіття форм знання. Знання та інформація. Специфіка науки як системи знань. Критерії та ознаки наукового знання.

Література [2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 12, 14].

Тема 7. Проблема метода в сучасній науці. Між- і трансдисциплінарна методологія.

Поняття методу і методології наукового пізнання Загальнонаукові (логічні) методи: аналіз і синтез, індукція і дедукція, моделювання Методи емпіричного рівня пізнання: спостереження, експеримент Методи теоретичного пізнання Основні форми наукового пізнання. Міждисциплінарність сучасної науки. Проблем методології міждисциплінарних досліджень. Трансдисциплінарність як наукова стратегія.

Література [1, 2, 3 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 13].

Тема 8. Проблема суб'єкта в контексті антропологізації науки.

Поняття суб'єкта наукового пізнання в історії філософської думки. Складність як об'єкт сучасної науки. Виникнення конструктивістської парадигми в науці. Конструктивізм і реалізм в сучасній епістемології. Антропологізація науки: від суб'єкта наукового пізнання до особистості дослідника.

Література [2, 5, 6, 9, 12,13, 14].

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

№	Назва теми	Зміст заняття
1	Історичні типи взаємозв'язку філософії і науки	Проблема взаємозв'язку і взаємодії філософії та науки. Взаємодоповнююча роль філософії та науки в пізнанні світу і людини.

		Виникнення філософії науки та особливості її розвитку в XIX столітті. Позитивізм. Філософія науки XX століття. Неопозитивізм. Постпозитивізм. Антипозитивістські концепції філософії науки.
2	Основні концепції філософії науки	Поняття наукового прогресу. Екстенсивне та інтенсивне в розвитку наукового знання. Внутрішньонаукові і позанаукові фактори розвитку науки. Концепція росту наукового знання Карла Поппера. Концепція конкуруючих “дослідницьких програм” Імре Лакатоса. Концепція наукових революцій Томаса Куна. «Методологічний анархізм» Пола Фейєрабенда. Новітні філософські концепції науки.
3	Онтологічні проблеми науки. Сучасна наукова картина світу	Проблеми структурної організації буття в контексті сучасної науки. Ефективність і обмеженість редукціоністських програм в науці. Становлення сучасної концепції холізму. Проблема детермінізму в сучасній науці і філософії. Телеологічні концепції в сучасній науці.
4	Проблема суб'єкта в контексті антропологізації науки	Поняття суб'єкта наукового пізнання в історії філософської думки. Складність як об'єкт сучасної науки. Виникнення конструктивістської парадигми в науці. Конструктивізм і реалізм в сучасній епістемології. Антропологізація науки: від суб'єкта наукового пізнання до особистості дослідника

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Не передбачені.

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота є однією з важливіших складових навчального процесу, пов'язаних з формуванням здатності і потреби навчатися протягом життя. Основу самостійної роботи складає робота з інформаційними джерелами, що є необхідним елементом розвитку критичного типу мислення, навички раціонального керування часом, розкриття ресурсів самореалізації дослідника.

Види самостійної роботи

1. Підготовка завдань до лекцій.
2. Вивчення окремих тем курсу, які не розглядалися під час занять.
3. Підготовка до семінарських занять.

Перелік тем винесених на самостійне вивчення.

№	Назва теми
1	Сутність науки і наукового знання
2	Структура наукового знання
3	Становлення і основні риси класичної науки

4	Принципи та ідеали некласичної науки
5	Постнекласична наука: між- і трансдисциплінарні стратегії
6	Епістемологія техніки: технічне і технологічне знання
7	Етика в “технічному” суспільстві

8. ПОЛІТИКА КУРСУ І ЦІННОСТІ

Курс побудований на розвитку і закріпленню навичок роботи з інформацією – науковими текстами, аудіо і відеоматеріалами, які потребують від аспірантів вміння виділяти, розуміти, інтерпретувати смислові одиниці тексту, генерувати критичне мислення і створювальне знання, здатність до науково-дослідницької діяльності, саморозвитку і самовдосконалення. «Пробудження» дослідника, інтересу до науки і науково-дослідницької діяльності – одне з головних завдань курсу.

Важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і відповідного оцінювання є дотримання принципів академічної доброчесності здобувачів вищої освіти. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі). Політика щодо академічної доброчесності регламентується

«Положенням про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працівників та здобувачів вищої освіти НУ «ОМА»» №2-03-3 (<http://www.onma.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/OMS-2-02-3.2018.pdf>) та РАМКОВИМ КОДЕКСОМ академічної доброчесності № 2-03-93 Національного університету «Одеська морська академія» (http://www.onma.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/11.02.2019_Kontr-prym-Ramkovyj-kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti.pdf).

9. ВИМОГИ ВИКЛАДАЧА

Для успішного засвоєння курсу і досягнення високого освітнього результату відвідування занять і виконання всіх видів завдань є обов'язковим. У разі відсутності на занятті завдання виконуються самостійно з подальшим захистом.

Іспит проводиться у формі співбесіди з викладачем по питанням екзаменаційного білету. Кожний білет містить по два питання з програми курсу. Питання до іспиту розміщені в силабусі. Дата іспиту визначається відділом докторантури т аспірантури.

10. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Аналіз і оцінювання усних відповідей, перевірка письмових завдань, в тому числі з самостійної роботи (есе, планів-конспектів семінарських занять), графічні перевірки (смислових мап і схем), індивідуальні співбесіди, самоаналіз і самооцінювання виконаних завдань.

Форма семестрового контролю: екзамен

Методи демонстрації результатів навчання за навчальною дисципліною

№ з/п	Результати навчання за навчальною дисципліною	Методи демонстрації	інструменти, обладнання та програмне забезпечення, які використовуються для демонстрації здобутих

			результатів навчання за начальною дисципліною (за потребою)
1.	<p>Знання: аспірант повинен знати потенціал філософії науки як міждисциплінарної галузі; основні історичні етапи становлення науково-пізнавальної діяльності людства; напрями і поняття філософії науки; філософсько-методологічні програми та принципи; знати та розуміти методологію наукового пізнання; розуміти місце та роль науки у розвитку суспільства та ролі вченого як особистості та громадянина, бути обізнаним щодо передового досвіду проведення наукових досліджень.</p>	Усні відповіді на семінарських заняттях, самоаналіз і самооцінювання; письмові завдання; SMART- моделі «МАПА», які демонструють знання і вміння аспірантів;	Використання ПО (Micr.PowerPoint) для презентацій Платформи Zoom, Telegram для онлайн навчання.
2.	<p>Уміння: аспірант повинен володіти науково-філософським стилем мислення; бути здатним до пошуку, оброблення та аналізу наукової інформації з різних джерел, генерувати нові наукові ідеї, вчитися і бути сучасно навченим; застосовувати набуті філософсько-методологічні знання у науковій та викладацькій діяльності; формулювати наукову проблему, мету і завдання дослідження та знаходити шляхи їх вирішення; обирати та ефективно використовувати теоретичні та практичні інструменти досліджень.</p>	SMART- моделі «МАПА», які демонструють знання і вміння аспірантів; написання есе або тезисів.	Використання ПО (Micr.PowerPoint) для презентацій Платформи Zoom, Telegram для онлайн навчання.

11. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ ЗА НАВЧАЛЬНОЮ ДИСЦИПЛІНОЮ

Оцінка за шкалою ВНЗ	Оцінка за національною шкалою	Критерії
Відмінно	A	Продемонстровано відмінний освітній результат: курс опановано в повному обсязі, вільне володіння навчальним матеріалом, логічні і повні відповіді на всі питання; здатність творчо і самостійно мислити; аргументовано вести дискусію; вміння органічно

Оцінка за шкалою ВНЗ	Оцінка за національною шкалою	Критерії
		пов'язувати теоретичні та практичні аспекти курсу.
Дуже добре	B	Продемонстровано дуже високий освітній результат: курс опановано в повному обсязі, виступи на заняттях демонструють елементи творчого опрацювання наукових джерел. Добре володіння філософським і науковим понятійним апаратом, але бракує навичок аргументованої дискусії.
Добре	C	Продемонстровано високий освітній результат, більшу частину курсу опановано, але невисока активність на заняттях, бракує творчих навичок в роботі з науковою літературою, здатності чітко формулювати і обґрунтовувати власну думку.
Задовільно	D	Продемонстровано невисокий освітній результат: значну частину курсу не опановано, знання не мають системного характеру; низька активність на заняттях; дуже поверхове розуміння змісту основних понять курсу; нездатність чітко формулювати і обґрунтовувати власну думку.
Достатньо	E	Продемонстровано низький освітній результат: аспірант не орієнтується в проблемах курсу; не виконав більшості навчальних завдань; не володіє основними філософськими і науковими поняттями, навичками формулювати і обґрунтовувати власну думку.
Незадовільно	FX	Освітнього результату не досягнуто: курс не опанований ані в теоретичному, ані в практичному аспектах і потребує повторного вивчення.

Аспіранти, які не з'явилися на контрольні заходи без поважних причин, вважаються такими, що одержали незадовільну оцінку (FX).

12. ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття об'єкту та предмету дослідження. Опосередкований та безпосередній предмет («теоретична схема») дослідження.
2. Класифікація фундаментальних наук за об'єктом та предметом дослідження (природничі, формальні, соціальні, гуманітарні).
3. Об'єкт та предмет філософії. Структура та функції філософії.
4. Філософія як метафізика, передумовна функція філософії по відношенню до науки.
5. Предмет та функції філософії науки. Місце філософії науки в системі культури.
6. Історичні типи взаємозв'язку філософії і науки.
7. Соціокультурна сутність науки. Наука і мораль. Етика науки.
8. Загальнонаукові і загальнологічні форми наукового знання. Наукове поняття. Науковий закон. Наукова модель.
9. Емпіричні форми наукового знання. Протоколи спостереження й емпіричні факти. Емпіричний закон.
10. Теоретичні форми наукового знання (ідеалізація, модельний об'єкт і теоретична (математична) модель, теоретичний закон, наукова проблема).
11. Гіпотеза і її роль у розвитку наукового пізнання.

12. Поняття наукової картини світу, її роль в пізнанні. Особливості сучасної наукової картини світу.
13. Наукова теорія. Основні типи і структура наукових теорій. Теорія та модель.
14. Емпіричний та теоретичний рівні наукового пізнання.
15. Метод і методологія. Основна функція методу в науці. Співвідношення філософських і наукових методів в пізнанні.
16. Емпіричні методи наукового пізнання (наукове спостереження, вимірювання, науковий експеримент).
17. Теоретичні методи наукового пізнання (ідеалізація, уявний експеримент, аксіоматичний метод, формалізація, математичне моделювання, метод гіпотез і гіпотетико-дедуктивний метод).
18. Загальнологічні прийоми та методи наукового дослідження (абстрагування, порівняння, аналіз і синтез, індукція, аналогія, моделювання, метод структурно-функціонального аналізу, системний метод).
19. Наука як пошук істини. Сучасні концепції істини. Суб'єктивне й об'єктивне в істині.
20. Знання і пізнання. Природа наукового і філософського знання.
21. Дисциплінарна структура науки. Класифікація наук.
22. Критерії та ознаки наукового знання (обґрунтованість, експлікованість, інтерсуб'єктивність, референційність, валентність, рефлексивність, системність).
23. Наука – ненаука: проблема демаркації.
24. Поняття наукового прогресу. Екстенсивне та інтенсивне в розвитку наукового знання.
25. Проблема співвідношення філософії і науки в позитивізмі.
26. Критичний раціоналізм К. Поппера. Фальсифікаціонізм.
27. Концепція особистісного знання М. Полані.
28. Теорія наукових революцій Т. Куна. Парадигмальність сучасної науки.
29. Методологія науково-дослідницьких програм (НДП) І. Лакатоса.
30. Концепція методологічного плюралізму П. Фейєрабенда.
31. Особливості сучасного наукового пізнання: теоретизація, комп'ютеризація, диференціація, інтеграція та ін.
32. Категорії «порядок» і «хаос» в сучасній науці і культурі. Теорія самоорганізації: основні філософські проблеми.
33. Складність як об'єкт науки. Складність в неklasичній та постнеklasичній науці.
34. Принципи складного мислення (Е. Морен).
35. Формування ідеалів і норм науки: класичний, неklasичний та постнеklasичний періоди.
36. Суб'єкт і об'єкт в класичній та постнеklasичній науці.
37. Мульти-, між- і трансдисциплінарність сучасної науки.
38. Співвідношення природничо-наукового та соціо-гуманітарного знання.
39. Взаємозв'язок техніки і науки. Феномен технонауки. Нанонаука і нанотехнології.
40. Єдність філософських і наукових методів в технічних науках.
41. Епістемологія техніки: технічне і технологічне знання.
42. Техніка у філософсько-антропологічному контексті.

13. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Філософія науки : підручник / І. С. Добронравова, Л. І. Сидоренко, В. Л. Чуйко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 255 с.
2. Петрушенко В. Л. Філософія і методологія науки: Навчальний посібник. - Львів: Видавництво Львівської політехніки - 2016. - 184 с.
3. Рубанець О.М. Філософські проблеми наукового пізнання: навчальний посібник. – Суми:

Університетська книга, 2016. – 229 с.

4. Корягін М. Основи наукових досліджень: навч. посібник / М. Корягін, В. Чік – К.: Алерта, 2019. 492 с.
5. Frigg R. Models and theories: A philosophical inquiry. – N.-Y.: Routledge, 2022. – 496 p.
6. Johansson L-G. Philosophy of science for scientists. – Springer undergraduate texts in philosophy. – Springer Cham: Springer IP, 2019. – 257 p.
7. Rosenberg A., McIntyre L. Philosophy of science: A contemporary introduction / 4th ed. – London: Routledge, 2019. – 294 p.
8. Swart H. Philosophical and mathematical logic: Springer undergraduate texts in philosophy. Springer Cham: Springer IP, 2018. – 540 p.
9. Capra F., Luisi P.I. The systems view of life: A unifying vision. – Cambridge: Cambridge UP, 2016. – 510 p.

Допоміжна

10. Антологія сучасної філософії науки, або усмішка ASIMO. Anthology of Contemporary Philosophy of Science, or Asimo Smile / за науковою редакцією В.П. Мельника та А.С. Синиці ; [пер. І.В. Грабовський, Н.І. Луц, А.С. Синиця]. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 568 с.
11. Доннікова І.А. Методичні матеріали для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Філософія науки». – Одеса: НУ ОМА, 2019. – 24 с.
12. Kryvtsova, N., & Donnikova, I. (2020). Anthropologization of science: From the subject of cognition to the researcher's personality. *Anthropological Measurements Of Philosophical Research*, 18, 20-33. doi:http://dx.doi.org/10.15802/ampr.v0i18.221300.
13. Lyashenko D. The system study of consciousness: The problem of adequacy // Development of scientific, technological and innovation space in Ukraine and EU countries. - 3rd ed. - Riga, Latvia: Baltija publishing, 2021. - pp. 340-365. DOI: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-151-0-45.
14. Людина в складному світі / за ред.. Н.В. Кочубей, М.О. Нестерової; вступне слово В.П. Андрущенко. Суми: Університетська книга, 2017. 357 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

Адреси електронних бібліотек:

<https://plato.stanford.edu/index.html> - Stanford Encyclopedia of Philosophy.

<http://lib.onu.edu.ua/> – бібліотека ОНУ імені І.І. Мечникова

<http://w.w.w.ognb.odessa.ua/> – Одеська національна наукова бібліотека

<http://w.w.w.nbu.gov.ua/> – бібліотека імені В. Вернадського

<http://lib-gw.univ.kiev.ua/> – бібліотека імені Максимовича, КНУ

<http://w.w.w.filosof.com.ua/> – Інститут філософії ім. Г. Сковороди

<http://w.w.w.biblioteka.org.ua/> – Українська електронна бібліотека